EDEBİYAT FAKÜLTESİ
30. YIL ARMAĞAN KİTABI

Editörler

M. Erol ALTINSAPAN

B. Yelda OLCAY UÇKAN

Fuat GÜLLÜPINAR

Anadolu Üniversitesi Yayınları No : 4393

Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 37

CIP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

Edebiyat Fakültesi 30. yıl armağan kitabı

1. Anadolu Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi 2. Üniversite ve yüksekokullar -- Türkiye -- Eskişehir I. Altınsapan, M. Erol II. Olcay Uçkan, B. Yelda III. Güllüpınar, Fuat IV. Dizi : Anadolu Üniversitesi. Edebiyat Fakültesi yayınları ; no. 37

LD3918 .E3 E34 2024

ISBN: 978-975-06-4518-1 2024-3

Tüm hakları saklıdır.

Bu kitapta yayınlanan tüm bölümlerin içeriklerinden bölüm başında yer alan yazar(lar) sorumludur.

Eskişehir, 2024

EDEBİYAT FAKÜLTESİ
30. YIL ARMAĞAN KİTABI

İÇİNDEKİLER

Önsöz – Prof. Dr. Fuat ERDAL VI

Takdim-Prof. Dr. M. Erol ALTINSAPAN VII

Yazarlar Dizini VIII

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ KURUM TARİHİ

Edebiyat Fakültesi 1

Cumhuriyetin 100 Yılında 65 Yıllık Bir Üniversite 30 Yıllık Bir Fakülte

Ayla EFE 4

Arkeoloji Bölümü 14

Felsefe Bölümü 23

Mütercim ve Tercümanlık Bölümü 25

Psikoloji Bölümü 27

Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü 31

Sanat Tarihi Bölümü 39

Sosyoloji Bölümü 53

Tarih Bölümü 76

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü 79

ARMAĞAN YAZILARI

Anadolu Üniversitesi Çağdaş Sanatlar Müzesi (Askeri Talimgah Binası) Restorasyon Öncesi ve Sonrası Fotoğraf Albümü

M. Erol ALTINSAPAN ve Nilgün ÇÖL 81

Sovyetlerin Gölgede Kalan Lideri: Lev Trotskiy

Onur AYDIN 107

Aruza Muhalif Bir Aruz Şairi: Ahmet Cevdet Paşa (1822-1895)

Bekir BELENKUYU 121

18. Yüzyılda Osmanlı Taşra Tezgahlarında İnşa Edilen Kalyonların Organizatörleri: Bina Eminleri

Enes DEPE 137

Kültür Endüstrisi Ürünü Olarak Yapay Zekâ Sanatı
Derya GÖZEYİK 150
Beyin Göçünün Sosyolojik Dinamikleri Üzerine: Klasik Bakış Açısı Aşılırken Paradigmatik Dönüşümler
Fuat GÜLLÜPINAR 164
Çevirmenin Gözünden Hasan Erkek'in *Özgürlük Yarışı* Adlı Çocuk Sahne Oyununun Almanca Çevirisi *Der Wettstreit um die Freiheit*
Zehra GÜLMÜŞ 174
İç Batı Anadolu Geleneksel Ev Mimarisi İçinde Uşak'tan Bir Örnek
Demet KARA 199
Bizans Sanatında Pseudo-Kûfi Süsleme
Erkan KAYA 206
Kentsel Bilginin Üretim Sürecinde Üniversite
F. Ayşin KOÇAK TURHANOĞLU ve Temmuz GÖNÇ ŞAVRAN 227
Persona
R. Eser KORTANOĞLU 252
Duygusal Emek Bağlamında Çağrı Merkezlerinde Kadın Emeği
Hande KÖSE 259
Eskişehir Çarşı Camii (Baltacı Mahmud Ağa Camii) ve Banisi Baltacı Mahmud Ağa
Selma MANAZ 265
Bizans Dönemi Sanatı Üzerine Bazı Notlar
B. Yelda OLCAY UÇKAN 277
Bilimsel Devrimlerin Yapısı'na Giriş
Emin ORAL 287
Ihlara'da İsa'nın Diriliş Çevriminden Bir Sahne: Chairete
Gizem ÖNCELEN 299
Uygarlığın Beşiğinde Edebi Denemeler (Karşılaştırmalı Edebiyatın Tarihinden)
Makbule SABZİYEVA 308
Dağlık Phrygia Bölgesi ve Bölgenin Doğusundaki Kaya Tahtları: İşlevsel ve Kavramsal Kimliğine Dair Bir Analiz
Rahşan TAMSÜ POLAT 319
Pamphylia Bölgesi'nde Antik Çağ Restorasyon Uygulamalarına Dair Ön Rapor
Adem YURTSEVER 330

Önsöz

Değerli Öğretim Elemanları ve çalışma arkadaşlarım;

2023 yılı itibariyle Cumhuriyetimizin 100. yılını, Anadolu üniversitesinin 65. yılını ve Edebiyat Fakültesi'nin 30. yılını aynı anda kutlamanın gururunu ve sevincini yaşıyoruz. Bu anlamlı yıldönümlerini ölümsüzleştirmek ve gelecek nesillere bu kurumsallaşma mirasını aktarmak amacıyla hazırlanan bu armağan kitabını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Edebiyat Fakültesinin kıymetli öğretim elemanları, yetiştirdiği öğrencilerinin duygu ve düşünce dünyasını milli ve evrensel değerler ile harmanlayarak, yirmi birinci yüzyılın becerileriyle güçlendirmiş ve onları dünyadaki çağdaşlarıyla verimli bir ilişki kurabilecek niteliklerle donatmıştır ve hocalarımızın bu yöndeki çabaları artarak devam edecektir.

Edebiyat Fakültesi'nin otuzuncu yılına özel bir hediye olarak düzenlenen bu eser, sadece geçmişe bir vefa örneği sunmakla kalmıyor, aynı zamanda geleceğe umutla bakmamıza da ilham veriyor. Edebiyat fakültemizin değerli öğretim üyeleri ve öğrencileri, Anadolu Üniversitesi ailesine olan bağlılıklarıyla, bu otuz yıllık serüvenin, Edebiyat Fakültesi için başarılı bir kurumsallaşma sürecine dönüşmesinde önemli bir role sahiptir.

Hiçbir başarı tekil veya rastlantısal değildir. 30 yıllık bu kolektif başarı hikayesine katkıda bulunmuş olan; görünen ve görünmeyen kahramanlara; akademisyen, öğrenci, idareci, ve her kademeden memur ve işçi arkadaşlarıma teşekkürü borç biliyorum.

Edebiyat fakültesindeki güzide bölümlerimizin katkılarıyla hazırlanan bu armağan kitabına katkıda bulunmuş olan tüm öğretim üyelerine teşekkür ediyor ve Fakültemizin öğrencilerimizde yaktığı bilim ışığının ülkemizin beşeri ve teknolojik kalkınmasına hizmet etmesini gönülden diliyorum.

Prof. Dr. Fuat ERDAL
Anadolu Üniversitesi Rektörü
26.11.2023

Pamphylia Bölgesi'nde Antik Çağ Restorasyon Uygulamalarına Dair Ön Rapor

Adem YURTSEVER

Pamphylia Bölgesi'nde Antik Çağ Restorasyonları Üzerine

Pamphylia Bölgesi, antik restorasyon uygulamalarının arkeolojik ve epigrafik kalıntıları bakımından zengin veriler sunan bir bölgedir. Bu bölgede uzun yıllardır devam eden arkeolojik araştırmalar, pek çok belgenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu zenginliğin kaynağı, söz konusu uzun soluklu ve kesintisiz araştırmalardan gelmektedir. Ele geçen epigrafik belgeler sayesinde antik çağ restorasyonlarıyla ilgili önemli bilgiler elde edilebilmektedir. Ancak yazıtların çoğu, restorasyonlarda kullanılan uygulama tekniklerine odaklanmamaktadır. Belgelenen yazıtlar genellikle binalardaki restorasyonları anlatmakta, bu sürece katkı sağlayan kent yöneticilerini veya zengin elitleri övmektedir. Yazıtlardan elde edilen bilgilere göre, restorasyonlarla ilgili pratik detaylar pek açıklığa kavuşmamaktadır. Ancak yazıtın bulunduğu binadaki uygulamanın tarihini analiz etmek, bu konuda bazı çözümler sunabilir. Bu çözümlemeler, antik kentlerin tarihsel süreçlerini anlamak açısından son derece önemlidir. Özellikle Side ve Perge gibi kentlerde gerçekleştirilen uzun vadeli çalışmalar ve bu çalışmaların ortaya koyduğu bilgiler, her iki kentin üzerine daha fazla odaklanmayı gerektirmektedir **(Res. 1-2)**.

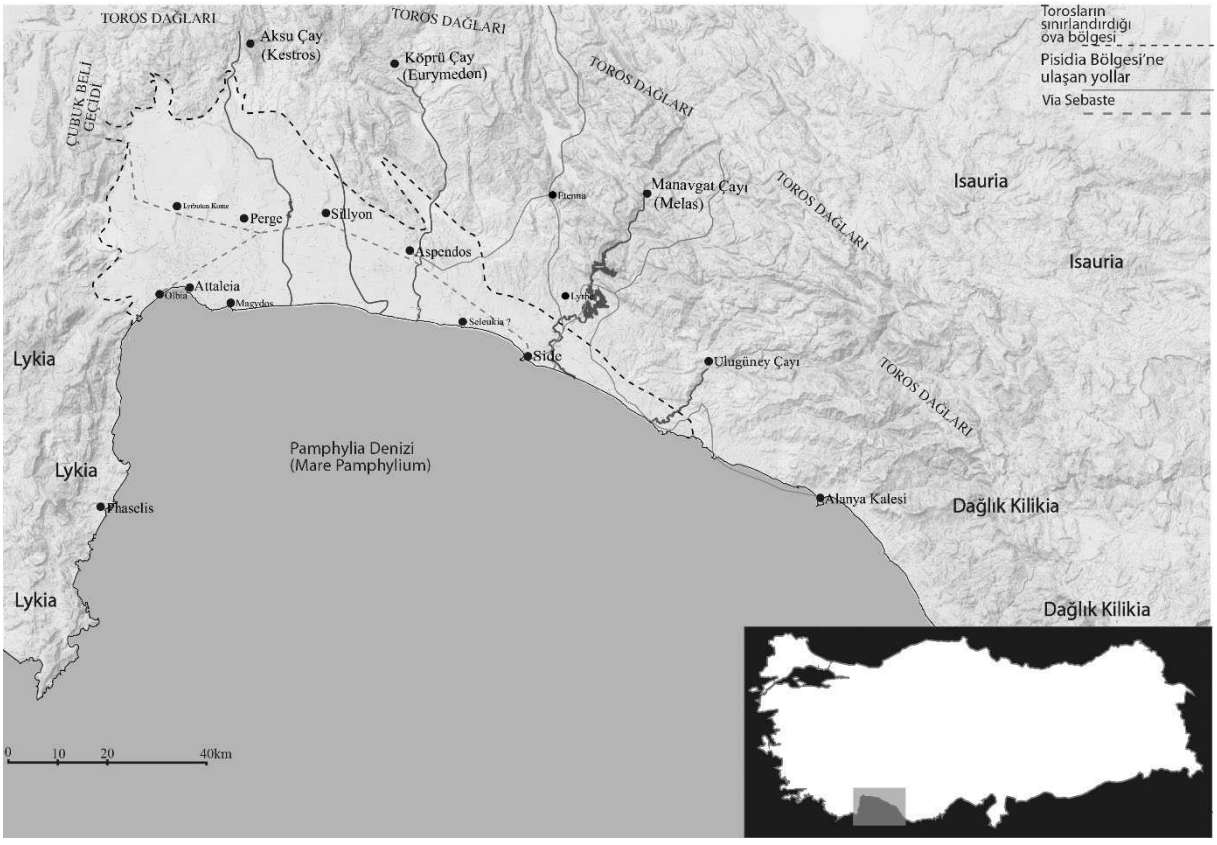

Res. 1. Antik Çağda Pamphylia Bölgesi ve önemli kentleri (Yurtsever, 2021, Şek. 1).

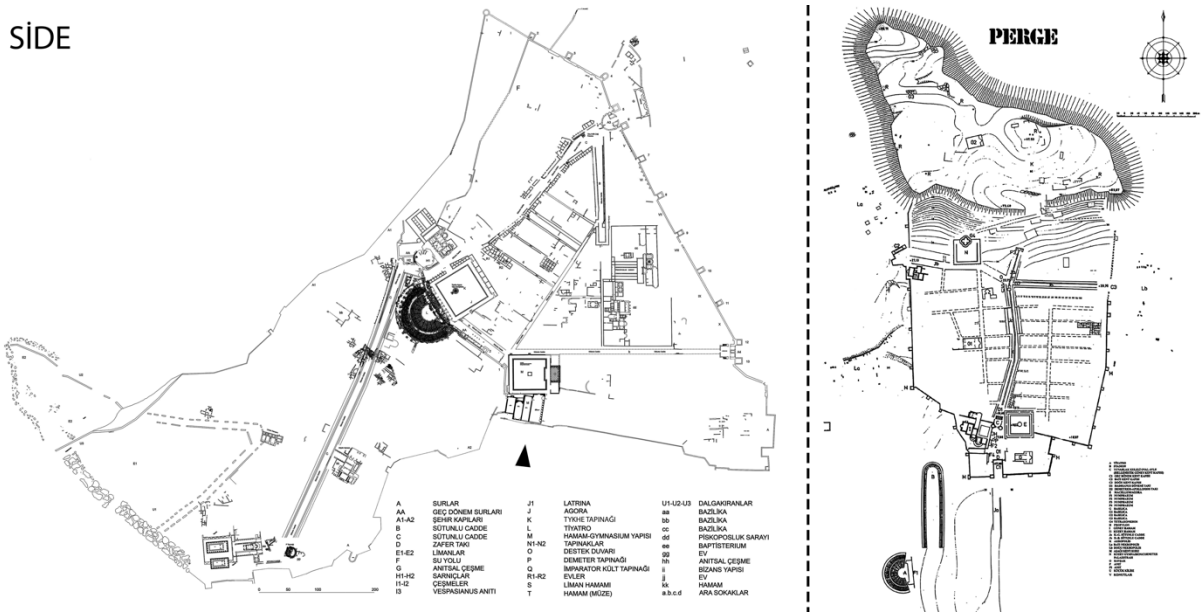

Res. 2. Side ve Perge antik kentlerini gösteren planlar
(Yurtsever, 2021, pl. 1; Özdizbay, 2008, Res. 2).

Bölgede tespit edilmiş önemli bir epigrafik veri Doğu Pamphylia kenti olan Side'den ele geçmiştir. J. Nollé tarafından tanıtılan bu yazıtta; içerisinde kent *Gerusia*sının toplandığı, tanrı Dionysos'un onore edildiği kutsal bir banket salonunun (*banketsaal*) Sophron tarafından başarılı bir restorasyon ile aslına uygun olarak restore ettirildiği, binanın yeniden ziyafetler için kullanıma uygun hale getirildiği aktarılmaktadır (Nollé, 2001, s. 471-473 no. 153). Tüm bu bilgilere ek olarak, MS 212 yılından önce gerçekleştirildiği düşünülen restorasyon kararının kentin *Gerusia*sı tarafından alındığı düşünülmektedir (Nollé, 2001, s. 471-473). Farklı tarihlerde yapılan arkeolojik araştırmalarda ele geçen yazıtlarda ise kentin tiyatrosunda gerçekleştirilen restorasyonları aktarmakta, uygulamaların yapının hangi bölümlerinde gerçekleştirildiği doğrudan belirtilmektedir (Mansel, 1963, s. 140-141; Mansel, 1964, s. 239-243; Mansel, 1978, s. 211-212; İzmirligil, 2010, s. 87-117). Söz konusu yazıtlardan biri Yüksek İmparatorluk Dönemine tarihlendirilmektedir ve bu yazıtta Glykon oğlu (…)*imos*'un tiyatronun sahne binasın (*scaenae frons*) üst katındaki tanrı heykellerini onardığı aktarılmaktadır (Bean, 1965, s. 6-7 no. 86; Nollé, 2001, s. 458-459 no. 140). Burada onarımın niteliğini ve nasıl gerçekleştiğini tespit etmek mümkün değildir.

Side kentinde belgelenen başka bir yazıt ise M. Adak ve F. Onur'un yapmış oldukları ortak bir çalışmada tanıtılmıştır. Araştırmacıların yazıt üzerinde yapmış olduğu epigrafik çözümlemede tiyatronun *pulpitum*unun MS 3. yüzyıl sonu – 4. yüzyıl başında, Crispinus adlı bir kişi tarafından onarıldığı aktarılmaktadır (Adak ve Onur, 2010, s. 53-54). Daha sonraki bir süreçte ise Phronton adlı bir kişinin girişimi ile aynı yapının fil ayakları (*pessos*) ve kemerlerinin yenilendiğine dair epigrafik belgeler tespit edilmiştir (Bean, 1965, s. 7 no. 87; Nollé, 2001, s. 467-468 no. 149; Mansel, 1962, s. 54-55; Mansel, 1963, s. 141; Mansel, 1978, s. 211; İzmirligil, 2010, s. 90). Yine aynı kişinin yaptırmış olduğu restorasyonu aktaran başka bir yazıtta da tiyatrodan "herkesin konuştuğu devasa yapı" olarak söz edilmiştir (Nollé, 2001, s. 469 no. 150). Yazıtta gerçekleştirildiği belirtilen restorasyonun MS 5. veya 6. yüzyılda

meydana getirildiği düşünülmektedir (Mansel, 1978, s. 211-212; Nollé, 2001, s. 468). Arkeolojik kazılarda ise MS 3. yüzyılda tiyatronun arena olarak tekrar düzenlendiği (Nollé, 1993, s. 201-202; Yurtsever, 2018, s. 68 fig. 5) sırada orkestranın tamir edildiğine dair bilgiler veren sikkeler ortaya çıkarılmıştır (İzmirligil, 2010, s. 89).

Antik restorasyon ile ilgili tespit edilen farklı yazıtlar ise yine Geç Antik Çağ içinde değerlendirilen (MS 5. yüzyıl ortası – 6. yüzyıl) yazıtlardır ve bu yazıtlarda sütunlu cadde üzerindeki *stoa*ların yenilenmesi ile ilgili bilgiler bulunmaktadır (Nollé, 2001, s. 484 no. 164-a; Onur, 2006, s. 196-197; Yıldırım, 2017, s. 190-191). Söz konusu yazıtları mimari plastik veriler üzerinden inceleyen Ş. Yıldırım ise alandan ele geçen sütun başlıklarının "yarı işlenmiş" olduğunu belirtmiş, MS 5. yüzyıla tarihlendirmiş, onarım yazıtlarını da antik restorasyon süreci ile birlikte değerlendirmiştir (Yıldırım, 2017, s. 193-199). Şener'e göre cadde üzerinde tespit edilen yarı işlenmiş bazı yapı elemanları bu dönemin izlerini yansıtmaktadır. Bununla birlikte, kentte pek çok yapı yazıtı ve fragmanı ele geçmiştir, ancak bu örnekler doğrudan restorasyona işaret etmemektedir. Belirtilen örneklerin dışında kentin hayati önem taşıyan su kemerlerinin bir şekilde bozulduğu ve sonrasında onarıldığı da bilinmektedir (Bosch, 1951, s. 54-60 no. 6-8; Mansel, 1963, s. 51-52; Mansel, 1978, s. 94; Nollé, 2001, s. 399-407 no. 105-106)[1].

Side'nin batı komşusu olan Perge kentinde ele geçen yazıtlar da kentteki antik antik restorasyonlar hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Söz konusu yazıtlardan biri Akropol'ün eteğinde yer alan F3 *Nymphaion*unda belgelenmiştir (Mansel, 1973, s. 144-145; Mansel, 1974, s. 112-113; Mansel, 1975, s. 83-92; Dorl-Klingenschmid, 2001, s. 228-229 no. 85; Longfellow 2011, s. 156-161; Özdizbay, 2012, s. 62-66 dn. 294). Yazıt, *nymphaion*un batı tarafında, podyum üst silmesinin üzerinde yer almaktadır (Şahin, 2004, s. 19-20 no. 294). Yazıtın içeriğinde yapı için gerçekleştirilmiş bilinmeyen bir faaliyet aktarılmakta, bunun bir restorasyon olduğu kabul edilmektedir (Özdizbay, 2012, s. 66). MS 3. yüzyıla tarihlendirilen bu yazıt yapının onarım geçirdiği süreci gösteriyor olmalıdır (Mansel, 1973, s. 145).

Yazıtlar üzerinden değerlendirildiğinde antik çağ restorasyonlarının bölgede gerçekleştiriliş tarihi, kentlerin önde gelen kişileri gibi bilgiler elde edilmektedir. Bununla birlikte arkeolojik araştırmalar sayesinde tespit edilebilen restorasyon uygulamalarına dair izler de bulunmaktadır. Bunların bir kısmı epigrafik verilere yansımamış ya da epigrafik verilerde henüz tespit edilebilmiş değildir. Eldeki veriler ışığında değerlendirildiğinde Side ve Perge kentlerinde gerçekleştirilen restorasyonların tarihsel süreci bir tablo içinde gösterilebilmektedir. Bu tabloda yer alan veriler göz önüne alındığında MS 1. yüzyılın sonundan itibaren restorasyon uygulamalarının gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte bu uygulamaların kapsamlı onarımlar içerdiği ve sağlamlaştırma ile birlikte de bir kullanımın olduğu görülmektedir. (**Tablo 1**).

[1] Kentteki onarımlara dair ele geçen yazıtlardan biri de su kemerleri ile ilgilidir. Su kemerlerinin onarım masrafları MS 3. yüzyıl ilk çeyreğinde B. Lollianos ve karısı Q. Patra tarafından karşılanmış, bu nedenle kentin *Gerusia*sı tarafından onore edilmişlerdir.

	Antik Rest. Uygulamasının Tespit Edildiği Yapılar	Tespit Edildiği Yüzyıl	Tespite Dair Veri Kaynağı	Rest. Uygulama Tipi
SİDE	• Tiyatro	MS 212 MS 5/6.yy.	Arkeolojik Epigrafik	Kapsamlı onarım, konservasyon
	• Sütunlu Cadde *Stoa*sının Yenilenmesi	MS 5. yy. ortası / 6. yy. başı	Arkeolojik Epigrafik	Kapsamlı onarım, yenileme
	• Su Kemerleri	MS 3. yy. ortası	Epigrafik	Yenileme, konservasyon
	• Vespasianus Anıtı	MS 71/74 MS 3. yy. başı Modern 1964	Arkeolojik Epigrafik ---	Kapsamlı onarım, yenileme, basit onarım
	• *Gymnasium*-İmparator Salonu	MS 2. yy. sonu – 3. yy. başı	Arkeolojik	Kapsamlı onarım, konservasyon, basit onarım
	• *Nymphaion*	---	Arkeolojik	Basit onarım
PERGE	• Tiyatro	MS 3. yy. son çeyreği ile 5. yy.	Arkeolojik	Kapsamlı onarım, yenileme, basit onarım
	• F3 *Nymphaion*u	MS 3. yy.	Epigrafik	Niteliği tam olarak bilinmiyor
	• Güney Hamam-*Gymnasium*u propylonu	MS 3. yy.	Arkeolojik Epigrafik	Kapsamlı onarım, yeni tasarım

Tablo 1: Side ve Perge kentlerinde gerçekleştirilen onarım uygulamalarının niteliğini ve tarihsel sürecini gösteren tablo.

SONUÇ

Elinizdeki çalışma, Pamphylia Bölgesi'nin antik restorasyon uygulamalarının niteliği bakımından zengin bir kaynak sunduğunu göstermektedir. Bu bölgede yapılan araştırmalar, arkeolojik ve epigrafik pek çok belgenin ele geçmesini sağlamıştır. Ele geçen epigrafik belgeler, antik binaların restorasyonlarına dair bilgi vermektedir. Ancak, bu yazıtların uygulama tekniği hakkında detaylı bilgi vermediği, daha çok binalardaki restorasyonların ve katkı sağlayan kent yöneticisi veya zengin elitleri öven metinler olduğu anlaşılmaktadır. Side kentindeki yazıtlar, tiyatro gibi antik binaların restorasyonları hakkında daha spesifik bilgiler sunmaktadır. Örneğin, bir yazıtta tiyatronun sahne binasındaki tanrı heykellerinin onarımı, farklı bir yazıtta Sophron adlı kişinin kutsal bir *banket* salonunu başarılı bir şekilde restore ettirdiği ve MS 212 yılından önce gerçekleştirildiği düşünülen restorasyon kararının kentin Gerusiası tarafından alındığını öğrenmekteyiz. Söz konusu yazıtlar, antik çağda restorasyon uygulama kararlarının meclis onayına bağlı olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Eldeki yazıtlarda uygulama teknikleri her ne kadar aktarılmıyor olsa da yapılan işin kalitesi, niteliği, yapımına dair resmi karar ve yaptıran kişilerin unvanı gibi bilgilerin elde edilebiliyor olması son derece önemlidir. İşin teknik kısmı ise modern araştırma ve literatür çalışmaları ile açığa çıkarılabilecektir.

Pamphylia Bölgesi'nin antik restorasyon uygulamaları konusunda zengin bir kaynak olduğu ve yazıtların antik binaların restorasyonları hakkında önemli bilgiler sağladığı görülmektedir. Ancak, uygulama teknikleri hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç vardır. İleride tarafımızca yapılacak bir çalışma ile antik restorasyonların mermer bloklar üzerine bıraktığı izler incelenecek ve bu restorasyon çalışmalarının uygulama teknikleri hakkında kapsamlı bilgiler sunulacaktır.

KAYNAKÇA

Adak, M. ve Onur, F. (2010). "Side'de Epigrafik Çalışmalar". İçinde: Side'ye Emek Verenler Sempozyumu. İstanbul: Siva, s. 52-55.

Bean, G. E. (1965). *Side Kitabeleri*. Ankara: TTK Basımevi.

Bosch, C. E. (1957). *Pamphylia Tarihine Dair Tetkikler*. (Çev. S. Atlan). Ankara: TTK Basımevi.

Dorl-Klingenschmid, C. (2001). *Prunkbrunnen in kleinastischen Städten. Funktion im Kontext*. München: F. Pfeil.

İzmirligil, Ü. (2010). "Side Tiyatrosu ve Çevresinde Onarım-Koruma Uygulamaları ve Sorunları." *CollAn 9*, s. 87-112.

Longfellow, B. (2011). *Roman Imperialism and Civic Patronage. Form, Meaning, and Ideology in Monumental Fountain Complexes*. Cambridge University Press.

Mansel, A. M. (1962). "Side Tiyatrosu." *Belleten 26/101*, s. 45-77.

Mansel, A. M. (1963). *Die Ruinen von Side*. Berlin: W.deGruyter.

Mansel, A. M. (1964). "Restaurationen und Umänderungen des Theaters von Side in Byzantinischer Zeit". İçinde: *Actes du XIIe Congres International des Etudes Byzantines* (Vol. III), Beograd, s. 239-243.

Mansel, A. M. (1973). "1971 Perge Kazısı." *TürkAD 20/2*, s. 143-153.

Mansel, A. M. (1974). "1972 Perge Kazısı Ön Raporu." *TürkAD 21/1*, s. 103-123.

Mansel, A. M. (1975). “Bericht über Ausburgen und Untersuchungen in Pamphylien in den Jahren 1957-1972.” *AA 90,* s. 50-96.

Mansel, A. M. (1978). *Side: 1947-1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*. Ankara: TTK Basımevi.

Nollé, J. (1993). Side im Altertum: Geschichte und Zeugnisse (IK43). Bonn.

Nollé, J. (2001). *Side im Altertum: Geschichte und Zeugnisse* (IK 44). Bonn.

Onur, F. (2006). “Some Late Roman Inscriptions from Side.” *Gephyra 3*, s. 193-200.

Özdizbay, A. (2008). “Pamphylia-Perge Tarihi ve Roma İmparatorluk Dönemi Öncesi Perge’nin Gelişimi: Güncel Araştırmalar Işığında Bir Değerlendirme”. İçinde: *Prof. Dr. Haluk Abbasoğluna 65. Yaş Armağanı*, İstanbul: Ege Yayınları, s. 839-872.

Özdizbay, A. (2012). *Perge’nin MS 1-2. Yüzyıllardaki Gelişimi.* İstanbul.

Şahin, S. (2016). “Domitianus'un Yönetimi Sırasında Perge'de Numidia Mermeri.” *Eskiçağ Yazıları 9 (Akron 12)*, s. 1-16.

Yıldırım, Ş. (2017). “Mimari Plastik Veriler Işığında Erken Bizans Döneminde Side’de Sütunlu Caddelerin Onarımı.” *Seleucia 7,* s. 77-207.

Yurtsever, A. (2018). “Gladiator-Themed Artefacts in the Side Museum,”. İçinde: *Sculpture in Roman Asia Minor.* Wien: Holzhausen, s. 67-78.

Yurtsever, A. (2021). *Side Gymnasiumu (M Yapısı). Mimari Araştırmalar ve Araştırmaların Sonuçları*. Side Araştırmaları 1. İstanbul: Ege Yayınları.